

enim imperiali factu insanior, ut sibi persuadeant Deum per suam creatam potestatem posse devincere.

Cum Nabuchodonosor vidisset statuam magnam, cujus caput erat aureum, pectus argenteum, venter æneus, crura ferrea, pedes ferrei fideles, quam tamen lapis de monte nulla manu, impellente cadens, contrivit, ac pulverem redegit; inde ipse ad imitationem illius, fecit statuam auream altitudine cubitorum sexaginta. Daniel, 3. n. 1. Et congregatis omnibus magnatibus cum universo populo, eam præcepit ab omnibus adorari: Ipse ex statua: quam viderat, ad hoc motus est. Cur etiam non cogitat, quod viderit in illo somnio, quomodo unus parvus lapis totam statuam prostraverit, ac ad pulverem cinerum adduxerit; Sic homo imperiali dignitate infatuatur, ac superbo factu insanit, ut nulla evidentiæ ante oculos posita, nullaque experientia manifesto usque valeat sibi persuadere, quod aliquid possit contra eum stare, cumque à sua dignitate deiceret, ac deturbare: imò & quod valeat Dei dispositiones immutare, ac contra Deum se opponere; ut insana fervens Babylonica iste Rex. Theodoretus ibi ait: Quia Deus in somnis maximam illi imaginem ostenderat, & quadruplici materia confectam, per quam ipsi quatuor regnorum successiones declaravit, proprium factum quasi castra Dei opponens: ipse quoque statuam constructam, variis infelix iste, falsas offerens se Dei prædicationes: Perpende. Proprium factum quasi castra Deo opponens: Falsas ostenturum Dei prædicationes: Ut sua statua perseveraret & non corrueret.

Respondeo ad Quætionem: ut proponatur homo facinorosus in omni crimine depravatus, introducitur iudex iniquus, qui ut impietate ferveat, nullo timore nec pudoris afficitur, ut supra dixi in Expositione ex D. Chryso. Ait Eccl. 3. n. 16 Vide sub Sole in loco iudicij impietatem, & in loco iustitiæ iniquitatem. Et ait: Vidi sub Sole: quasi totum orbem considerans, & iustans; & in quo loco peculiariter, ac insigniter inveni impietatem In loco iudicij: Et ubinam insigniter, ac peculiariter inveni iniquitatem? In loco iustitiæ: in tribunali in quo faciendæ erat iustitia; Vnde dicitur Daniel. 13. n. 5 Quia egressa est iniquitas de Babylonia, & à senioribus iudicibus, qui videbantur regere populum: Perpende: ac à senioribus iudicibus.

Iustus est Sanctus David, tamen apud eum sic prevaluit nequissimus sui Domini proditor Siba, ut totam rem innocentis Miphibozeth, non audita parte acciperet, & deinde etiam ejus prodicione cogita, & Domini sui innocentia manifesta, adhuc bonorum medietatem recepit. Ait enim David: Fixum est quod locutus sum: Tu & Siba dividite possessiones: 1. Reg. 19. n. 29. In qua sententia David peccavit, ut tenent Angelomus, Abulenf. Caictan. & alij. Cum manifesta esset innocentia Miphibozeth. De qua se sic loquitur Petrus Damian. lib. 2. Epistol. 9. & ait: Quid mirum? Si licet prudentem, & sanctum virum, potius artifex servitus & versata decipere, & cum prophetica plenum spiritu Davidem Siba servos Sibi callide mentiens, compulsi à iustitia de linare. Tu inquit, & Siba dividite possessiones.

Valde mirum, quod David Vir Magnus, Sanctus, iustus, & insignis Propheta; modo sententiam injustam profert, cum personam iudicis quoddam inquinamentum hausit, ut à vero deviare, & inique litigantis possessionem divideret.

Luc. 18. n. 4. Et volebat per multum tempus. Post hæc autem dixit intra se: etsi Deum non timeo, nec hominem revereor.

Num. 5. Tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne in novissimo veniens fugillet me.

VERSIONES.

Syriacus. n. 4. Et si à Deo non timeo, nec ab hominibus me abscondo.

Arabicus. At renuerat usque ad aliquod tempus, & post hoc dixit in semetipso.

D. Augustin. Nec homines erubescio.

Aethiopicus. Et recusavit eam, & mortem fecit ei.

Persicus. Et ob homines pudorem non habeam.

Syriac. n. 5. Ne veniens sit mihi molesta in omni tempore

Arabic. Quandoquidem me vexat &c. ne veniat ad me singulis momentis ad fatigandum me.

Vatabl. ne me vituperet.

Aethiopicus. Vindicabo eam, &c. non affligat me semper

Persicus. Verum propterea quod mihi compressionem deperi, vindictam ejus in me recipiam, ne veniat in prostero.

D. August. Beda. Nec in finem veniens Graecus. Ne in fine veniens.

EXPOSITIO II.

ET volebat, eam vindicare, ac curam illius suscipere, ut iustitia eius attenderet, ut admonetur Isai. 1. n. 1. Defendite Viduam: quod magis explicatur: ut multum Graecus. tempus: seu ut magis explicat Graecus: Per longum tempus; debitum iudicis officium illi negabat. Dixit intra se: hoc est, secum cogitavit, ac si tantam suam iniquitatem erubesceret ore profertre. Etsi Deum, nec in eo, nec hominem revereor: Hæc fatetur in iudex, quod nec propter Deum, nec propter homines vult subvenire viduæ, sed propter se, ut

8.

Daniel. 3.

Homo dignitate ita insanit, ut sibi persuadeatur nihil contra eum posse stare.

Theodor.

9.

Eccles. 3.

Iudex iniquus somnium iniquitatis.

Daniel. 18.

10.

2. Reg. 19. Angelom. Abulenf. Caictan.

Damian.

Luc. 18.

Judic. 16.

12.

13.

D. Aug.

Beda.

D. Bon.

Carr.

Lyr.

14.

Calcp. Thef.

Verus sensus Varab. Arab.

Iudex volebat evitare sui poenam

ut molestiam, & importunitatem illius evitet, tu in simili parabola de amico pulsanti dicitur: Si non dabit illi surgens eo quod amicus ejus sit propter improbitatem, tamen surget, & dabit illi: Luc. 11. n. 8. Sæpe homines ad evitandam molestiam, & importunitatem alicujus; multa contra proprium affectum, ac inclinationem faciunt, quod manifestè patet in postulatione Dalila ad Samsonem: Cum molesta esset ei Dalila, & per multos dies jugiter adhaeret, sparium ad quietem non tribuens defecit anima ejus, (scilicet Samsonis) ad mortem usque lassata est: Judic. 16. n. 16. & aperuit ei magnum secretum, in quo inerat virtus ejus contra propriam voluntatem in mortem, & interitum ipsius.

Tamen Quia molesta est mihi: Vult facere iudex iniquus ad evitandam suam molestiam, ut explicavi superiori numero: Vindicabo eam: jus illi dicam; eam liberabo ab injuria sui litigatoris, non quasi his denotatur, quod nos nostris precibus sumus molesti Deo, ipse enim nullus molestiæ est capax, sed denotatur, quod iudex ille iniquus fecit ob importunitatem mulieris quàm magis Deus, qui est abundans in misericordia faciet ob instantes nostras orationes.

Ne in novissimo veniens fugillet me: Quod ultimum verbum variè explicat D. August. lib. 2. quætionum Evang. cap. 45. & Epist. 121. ad Probam. cap. 8. & Beda in presenti sic exponunt, fugillet, id est, assiduis precibus me trudet, & tædio afficiat. D. Bonaventura. Dicitur fugillari, qui verbis, & rationi, hinc inde coarctatur, adeo ut vix loqui possit, nec respirare permittatur. Carthusianus: Ne fugillet me: id est: ne importunis suis clamoribus strangulet me aut suffocet, at hæc expositio legitimo sensu verbi, fugillanti, aliena est. Lyranus, ne Sugillando offendant me sua importunitate.

Sugillare, Latine propriè juxta Calepinum, Thesaurum linguæ Latinæ, dicitur qui alterius faciem pugnis, vel fuste ita tundit, cædit, ut lividam reddat, & sanguinis notis commaculet: Hinc metaphorice dicitur, sugillare: qui alicuius faciem suis clamoribus, ac rationibus tanquam fuste percudit, ac ignominia, & infamiae maculis deformatam reddit. Hinc Vatablus legit: Ne me vituperet: Arabicus: Ne me vexet: Sic enim communi phrasi latina dicimus multa verbositate aures obtundere, & incompositis, ac duris verbis aures offendere, & caput illis ferire, ac flagellare ululatibus, ac clamoribus, pro iustitia dicitur tanquam ictibus alterius faciem sugillare.

In novissimo: seu in fine: quia fortè tunc erat in usu, ut hodie est apud multas nationes, ut iudices constituti ad certum tempus, postquam illud adimplerent ab officio deponantur, vel à successore: vel ab alio iudice de antecedentibus actis inquirunt, & ob mala acta condemnant, & tunc iniquus iudex timebat, ne à vidua esset delatus, & accusaretur, & quamvis ille homines non reverebatur, hoc non faciebat propter homines: sed propter se, ne puniretur.

Luc. 18. n. 6. Ait autem Dominus, audite, quid iudex iniquitatis dicit.

Num. 7. Deus autem non faciet vindictam electorum clamantium ad se die, ac nocte, & patientiam habebit in illis.

Num. 8. Dico vobis, quia citò faciet vindictam illorum: venturamen filius hominis veniens, puras invenire fidem in terra.

VERSIONES.

Syriac. n. 6. Et subdidit: Audite; quid iudex ille iniquus.

Syriacus. Et protrahet spiritum suum contra illos.

Persicus. Et longanimis erit erga illos.

Arabicus. Nonne ergo convenientius, Deus vindicabit electos suos, qui vocant eum die, ac nocte: patientiam habebit in illis.

Euthymius. Etiam cum tolerans fuerit super illos?

Aethiopicus. Et patientiam exhibebit illis.

Persicus. Nonne Deus magis jus capiet propter electos suos, & animum suum benigne in illos affectum habebit.

Arias. n. 8. Dico vobis in celeritate faciet.

Syriac. Inveniet fidem super terram.

EXPOSITIO III.

Ait autem Dominus: Audite. Hortatur Christus suos auditores, ut maxime attendant ad accommodationem parabola: nam si iudex iniquus se facturum dicit, quod vidua postulat ob illius assiduas preces, quibus commotus est, quanto magis Deus iustus iudex, & misericors Pater commovebitur.

Deus autem: Qui iustus est, & ut ait Theophylactus: Dominus iustitia Dux, Albert. Magn. Theophyl. Albert. totius iustitiæ prima norma: Ex verbis iniqui iudicis hanc conclusionem infert Christus D. quanto magis faciet Deus, qui tam propensus, & inclinatus est ad suos iustos. Vnde ait David Psalm. 33. n. 16 Oculi Domini super iustos: & aures ejus in preces eorum: Ex quo ait D. Augustin. lib. 2. quætion. Evangelic. q. 45. D. Aug. Hinc iniquus iudex, non ex similitudine: sed ex dissimilitudine adhibitus est, ut ostenderet Dominus quanto certiores debeant, qui Deum perseveranter rogant fontem iustitiæ, atque misericordiam, cum apud iniquissimum iudicem, us-

Arabic. qua ad effectum implendi desiderij, valuerit perseverantia deprecantis: Arabicus legit: Nonne convenientius Deus vindicabit electos suos clamantes die ac nocte? Hoc est perseveranter, ac instanti congruo tempore, ut explicat Lyranus: Et patientiam habebit in illis, Perlicus Arabicus: Patientiam exhibebit illis: Graecus, Longanimis erit; Syriacus: Protrahet spiritum suum: Ita nempe, Deus erit tardus, lentus, ac dissimulans in illis, scilicet, suis electis audientibus, & vindicandis. Ac si dicat, ita patienter sustinebit suos electos affligi ac vexari ab impiis; eos tamen gloriosè liberabit, & impios gravissimè puniet. Similis est locus ille Ecclesiastic. 35. n. 21. 22. Oratio humiliantis se penetrat caelos, &c. Et Dominus non elongabit: (Graecus: Non tardabit) sed iudicabit justos, & faciet iudicium, fortissimus non habebit in illis patientiam. Dico vobis, quia cito faciet: hoc est: opportuno & convenienti tempore juxta praefixum decretum suae infinitae sapientiae; ut dicitur Habacuc. 2. n. 3. quia veniens veniet Dominus, & non tardabit: Ac proinde ubi adest certus ille temporis articulus juxta altitudinem sui consilij opportunus suis electis adest subveniens. Quomodo autem justus, ac Animae Sanctorum in caelo petant à Deo vindictam late explicavi in Apocalypsi cap. 6. q. 26. Hoc autem postulat non ex odio, & ira, sed ex zelo Divinae justitiae, ut ostendatur; ex zelo Ecclesiae Dei, ut à persecutoribus liberetur, ac ut destruat regnum peccati; & etiam ex zelo ipsorum iniquorum, ne in majorem damnationem, & poenas incidant. Vide citatum locum.

QUESTIO XI.

Quare Christus mandat orare pro conservanda fide in mundi fine?

19. **A**it Christus in praesenti: Verumtamen filius hominis veniens, putas inveniet fidem in terra. Postquam Christus D. exhortatus est ad orationem, introduxit sermonem de fide in fine mundi; ait: Filius hominis veniens. Ad extremum nempe, ac finale iudicium. Putas? interrogat, interrogando in paucis hominibus fidem in illo extremo tempore reperendam docet. 20. **I**nveniet fidem in terra: De fide perfecta, viva, ac charitate formata loquitur Christus D. Ita D. Augustin. serm. 36. de Verbis Domini secundum Lucam: Putas inveniet fidem in terra, de fide dixit, quae perfecta est: ipsa enim vix invenitur in terra: & lib. de veritate Ecclesiae c. sermo est de 15. ait: Hoc nos intelligimus dictum, propter ipsam fidei perfectionem, quae ita difficilis est in hominibus, ut in ipsis quoque admirabilibus Sanctis sicut in Moysè invenitur: Sic & Glossa Interlinealis. Hugo de fide perfecta, Lyran. de fide, charitate formata, Carthusian. de fide viva. Triplex est expositio hujus loci. 21. **P**rimò, Theophylactus hic ait: Merito sermoni de oratione sermonem de fide connexit, quia omnis orationis basis, ac fundamentum est fides: Tanquam Dominus declarans curj ora-

tiones multorum, & maxime in fine mundi, in gravissima persecutione non sunt audita; quia nempe eorum fides erit in perfecta, debilis frigida, ac mortua, quia ut rectè ait D. Augustinus proximè citatus serm. 36. Si desicit fides, oratio perit, quis enim orat, qui non credit? Ex fidei magnitudine, ac constantia oratio suam vim, ac vires habet. 22. **S**ecundò, Cùm dies Domini sit valde absconditus, & secretus, futurusque sit prater omnium opinionem, dum homines se maxime ingurgitabunt deliciis, nuptiis, comestationibus ac ebrietatibus, ut patet supra Luc. 17. n. 24. Matth. 24. n. 25. Locet ergo Christus, quòd semper sit orandum, ne ergo in tam longa expectatione adventus ejus ac in tot deliciis, ac voluptatibus, eorum fides tepescat, ac frigeat, & pereat, sicut in multis aliis, in quibus raro invenitur fides, ita D. Augustin. citato serm. 36. de Verbis Domini, ita habet: Ergo ut oremus, credamus, ut ipsa non desiciat fides, qua oramus, oremus: fides sursum orationem suam oratio fidei impetrat firmitatem. Etenim ne in tentationibus desiceret fides, propterea Dominus ait: Vigilate & orate, ne int. eris in tentationem. Quid est in tentationem intrare, nisi a fide exire? In tantum enim tentatio deficit, in quantum fides proficit: Ut ergo tentatio deficiat, fides proficiat, praecipit Dominus: Vigilate & orate ne int. eris in tentationem. 23. **T**ertid, Putas inveniet fidem in terra: id est, homines tenentes fidem, fideles, nempe; nam urgente persecutione Antichristi multi recedent à fide, & pauci eam conservabunt hunc sensum tenet D. Ambrosius, Luc. 20. Euthym. Theop. in praesenti, & ait: Ostendit Christus, quòd tunc pauci fideles inveniantur: Theophylactus inquit: hac interrogationis figura, raris dicit Dominus inveniri fideles: Et similia habet Clemens lib. 6. Constitut. cap. 18. nam de illo ultimo tempore loquens Christus D. ait Matth. 24. n. 12. Quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum: qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Nam tunc erit tribulatio magna qualis nunquam fuit, neque erit; ut ipse Evangelista explicat citato loco, n. 24. & ut ait D. Petrus Epistol. cap. 3. n. 3. venient in novissimis diebus in deceptione illudores, juxta proprias concupiscentias ambulantes, dicentes, ubi est promissio, ait adventus ejus? Ut explicat Franciscus Lucas. Illi tales deceptores, cùm jam instet Christi adventus cum negabant, & rationem apponit Apostolus: Ex quo enim Patres dormierunt, omnia sic perseverant ab initio creaturae. Sic fides deficiet & pauci fideles erunt, ut iniqui persuadeant, quòd natura sic condidit mundum, & eodem modo perseverabit, ut à nulla Divina potentia excidatur, ne facta no. judicanda sint, ut ita in suos errores inducat homines in tali tempore.

QUESTIO III.

Quare Christus D. ad orationem requirit fidem?

24. **A**it Christus: Verumtamen veniens filius hominis, putas inveniet fidem in terra. Ut patet ex superiori quaestione; postquam deservit de oratione interponit sermonem de fide; quia ut ait proximè citatus Theophylactus: Basis & fundamentum orationis est fides: Et ait D. Thomas. 2. 2. q. 82. art. 5. Oratio efficaciam merendi habet à Charitate: ac verò efficaciam impetrandi à fide: quòd optimè confirmat. D. Bernard. de diligendo Deo. ex illo D. Jacob. 1. n. 6. Postulet in fide nihil habitans: Sic ait Sanctus Doctor: Quid enim nisi cùm omni fiducia postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter: Dubium siquidem non est, quòd ad se libenter in necessariis, qui plerumque in superfluis non desit. 25. **A**d hanc fiduciam in oratione maxime nos exhortatur Christus dum docet orare: Pater noster qui es in caelis: Matth. 6. n. 9. non ait ut dicamus: Deus, vel Dominus noster; sed Pater: nam Dominus dicit relationem ad servum, sicut filius ad Patrem; ut inde nos doceat, quòd debemus petere non dubitanter, ut servus ad Dominum; sed fiducialiter, ut filius ad Patrem. Caicranus, ait: Magna dignitas cuiuslibet orantis habere patrem in caelo: recurre jubet ad Deum, non ut servus ad Dominum, sed filius ad Patrem filiali affectu, filiali fiducia, imò securitate. 26. **P**raeclare D. Chrylogus serm. 90. componit Zachariam patrem Baptistae cum Davide Rege: Zacharias ingressus in templum hora incens, ut oraret; apparet ei Angelus Domini denuntians ei Baptistae navitatem, cùm ille verò non crederet, mutus redditur: ait ei Angelus: Ecce eris tacens, & non poteris loqui, usque in diem navitatis ejus: Luc. 1. n. 20. At David Psalm. 115. n. 1. Credidi propter quòd locutus sum: Nempe, ad deum in oratione; &

quid inde; subdit: Calicem salutaris accipiam: cum omni pinguedine, ac abundantia celestium donorum: Citatus D. Chrylogus sic ait Qui non credit, tacuit: Propheta, quia credidit, gloriatur: Zacharias Sacerdos orabat sed quia non creditur punitur amissa loquela. David verò, quia credens; orat & loquitur ad deum maxime jucundatur, ac lætatur, omnium summorum bonorum calice accepto. Abrahamus cum pulcherrima uxore sua Sara ingreditur Egyptum, & statim sublata est mulier, & ad regem delata, ut refertur Gen. 12. n. 15. Sublata est mulier in domum Pharaonis, Abram bene usi sunt propter illam. Fueruntque ei oves, & boves, & asini, & servi & famula, & asina, & camelus. Flagellavit autem Dominus Pharaonem, &c. In hoc raptu pulcherrimae uxoris, valde mirabile est, quòd Abrahamus vir magnus, & potens, in tam manifesta violentia, ac injuria, valde patienter se habuit, & minime irascitur, nec ad arma confugit, quibus praecoccupatam uxorem liberaret, & maxime paulo post, cùm agnovisset suum consobrinum Loth captivum, quinque regibus, congregatis trecentis vernaculis suis bellum mover, & quinque reges superavit, ac devixit: Reduxitque omnem substantiam, & Loth fratrem suum cum substantia illius: Gen. 14. n. 14. n. 16. Cur ergo in raptu suae dilectissimae uxoris, vernaculos suos non congregat, nec de bello cogitat, sed valde quieto, ac pacato animo se habet? Abjicit milites, & arma, & ad fortiora instrumenta bellica recurrit, ad preces, nempe, cum multa fide, ac fiducia, quòd sicut ipsum liberavit deus ab igne Chaldaeorum. Gen. 11. n. 31. Sic etiam liberaret à praesenti infamia, ac violentia raptae uxoris; Quòd ponderat eleganter Egesipp. lib. 5. cap. 16. & ait: Cùm abduca conjugis captivam videret pudicitiam Abrahamus; bello tamen abstinit: assumpsit pia orationis arma defensorem adhibuit; qui dormientem, & vinceret, & expugnato hoste in amplexibus sibi conjugem repraesentaret. Reddit Sara sine armis, referens viro triumphalem victoriam. Oratio cum fide ab omni angustia, labore, ac molestia liberat.

CAPUT XIX.

Ingressus, perambulabat Iericho. Et ecce vir nomine Zachaeus: & hic princeps erat publicanorum, & ipse dives: 3. Et quarebat videre Iesum, quis esset, & non poterat praeter turba, quia statuta pusillus erat. 4. Et praecurrens, ascendit in arborem sycomororum, ut videret eum: quia inde erat transcurus. 5. Et cùm venisset ad locum spectans Iesus, vidit illum, & dixit ad eum. Zachaeus festinans descendere: quia hoc: in domo tua oportet me manere. 6. Et festinans descendit, & excepit illum gauvens. 7. Et cùm viderent omnes, murmurabant, dicentes, quòd ad homines peccatorem diversisset, 8. Stans autem Zachaeus dixit ad Dominum, ecce dimidium bonorum meorum Domine do pauperibus & si quid aliquid defraudavi reddo quadruplum. 9. Ait Iesus ad eum quia hodie salus domui huius facta est: eo quòd & ipse filius sit Abraham. 10. Venit enim filius hominis quaerere & saluum